
Ś. p. Henryk Radziszewski.

Przegląd Historyczny 24, 191-192

1924

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

1264 r., Statuta ziemskie Kazimierza Wielkiego i Przywilej koszycki rozrosły się tu do obszernych monografji. Streszczeniem powyższej pracy jest popularna broszurka, nagrodzona na konkursie Smolińskiego w Petersburgu *O początkach samorządnej Polski*, zawierająca rozwój polskiego konstytucjonalizmu do r.1506. Dalszym ciągiem *Ustawodawstwa polskiego wieków średnich* jest *Ustawodawstwo polskie za króla Aleksandra Jagiellończyka* i *Ustawodawstwo Zygmunta I*. W związku z pracami powyższymi wymienić tu należy *Rozbiór przywilejów wolnościowych Władysława Jagiełły*. Prace powyższe nie zostały jeszcze wydane. — W r. 1905 ukazała się w przekładzie *Kronika Janka z Czarnkwa*, a w 1913 r., w 500-letnią rocznicę unji horodelskiej wyszły wszystkie główne akty Unji Litwy z Polską z omówieniem we wstępie wpływu Polski na strój prawno-społeczny litewski.

Dr. F. S.

Ś. p. HENRYK RADZISZEWSKI, urodzony 27.VII.1873, wychowaniec Szkoły Nauk Politycznych w Paryżu, docent Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku 1918 i Uniwersytetu Warszawskiego 1920, profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, poseł na sejmy konstytucyjny i obecny, wybitny działacz obozu ludowo-narodowego, członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego od roku 1908, w swej działalności naukowej usiłował pogodzić wyznagania aktualności ze stanowiskiem badawczym. Tematy, związane ze społeczną rzeczywistością, prądy, znajdujące swój wyraz w chwili obecnej, tendencje, urzędnicy, organizacje żywe, lub mające wywrzeć wpływ i na potomnych, zagadnienia handlu polskiego i skarbowości dawniejszej pociągały przedewszystkiem ś. p. Radziszewskiego. Opracowywał je na podstawie dużego materiału źródłowego, sięgając do archiwów dotąd nieznanych, z uwzględnieniem wyników nauki obcej, głównie francuskiej, pokrewnym poświęconych sprawom. Rozporządzał metodą ostrożną w ustalaniu faktów, zdolnością do uogólnień, łatwością wniosków.

W większości prac swoich stoi na gruncie opisowych sposobów traktowania zjawisk przeszłości. Czy w rozwoju przemysłu Królestwa Polskiego, czy w biografji Steinkellera, czy w dziejach skarbu za Królestwa Polskiego lub historii Banku Polskiego albo Warszawy — stara się przedewszystkiem o przedstawianie faktów i możliwie jasne określenie zmian, w nich zachodzących.

Zagadnienie genezy nie pociągało go prawie zupełnie. Natomiast ideologia urzędów i związek ich z ogólną ideologją narodową, była zwykłym podłożem ogólniejszem jego prac, szedł w tym kierunku narazie mimowiednia, później całkiem celowo, przechylając się ku pewnemu aprioryzmowi i ocenie optymistycznej wszystkiego w przyszłości, poddając się silniej skłonności publicystycznej, która mu ułatwiła syntezę, odbiegającą już od dawniejszych wyłącznie źródłowych opisów (ideologia gospodarza Polski).

Zresztą w czasach ostatnich swego życia w związku z zawodem politycznym i pedagogicznym, odszedł od badań historycznych, by poświęcić się wyłącznie twórczości teoretyczno-pedagogicznej w zakresie ekonomji.

Życie praktyczne narzucające mu teren, przedmiot i rodzaj zainteresowań nie oderwało Go jednak nigdy no stałe od nauki. Do ostatnich chwil, do śmierci, która powaliła Go nieoczekiwanie w r. 1923 pozostawał jej wierny.

Ś. p. TEODOR WIERZBOWSKI, ur. 30.8.1853, kandydat filologii Univ. Warsz. 1875, magister i doktor filologii słowiańskiej 1886, od r. 1882 docent, profesor nadzwyczajny 1886, profesor zwyczajny 1889, naczelnik Archiwum Głównego Królestwa Polskiego 1896—1919, członek czynny Akademii Umiejtności 1905 i członek założyciel T. Naukowego, zm. 19.II 1923 pozostawił olbrzymi dorobek z dziedziny historii powszechnej i polskiej, oraz historii literatury polskiej.

Całość tego dorobku zbyt jest rozległą, iżby można było przedstawić ją wyczerpująco w krótkich słowach. Jest to bowiem plon półwiekowej blisk a wyężonej pracy pisarskiej i wydawniczej. Praca ta, rozpoczęta w roku 1876 a licząca przeszło dwieście numerów bibliograficznych, wykazuje na wstępie szereg sprawozdań z publikacji podstawowych źródeł dziejowych polskich, jakie w owych właśnie czasach zapoczątkowały ruch ożywiony a płodny na niwie wydawniczej naszego dziejopisarstwa. Spotkamy się tam z oceną takich — między innymi — dzieł z tego zakresu monumentalnych, jak Kodeks Dyplomatyczny Małopolski Piekosińskiego; jak Monumenta medii aevi historica Sokołowskiego i Szujskiego, jak Monumenta Poloniae historica, Kleinere Geschichtsquellen Polens im Mittelalter Zeissberga, oraz Archiwum do dziejów oświaty w Polsce. Już próby te zapowiadają kierunek dalszej działalności naukowej zmarłego. Jakoteż wkrótce, bo poczynając od r. 1880 podjął ś. p. Teodor Wierzbowski wydawnictwa własne, czerpiąc do nich materiały z najlepszych bibliotek i archiwów krajowych i obcych. Celem prac tych, zanim zostały one ujęte w ramy ustalonego na przyszłość programu, było przedewszystkiem wzbogacenie danych do życia i działalności twórców kultury umysłowej w dawnej Polsce. Należą do nich: „o nuncjuszu Laureo“, „Filipa Kallimacha wiersze na cześć Jana Długosza“, „Krzysztofa Warszewickiego niewydane pisma“, oraz monografia o nim, „Simonis Starovolscii elenchus operum“, przyczynki do biografii Kopernika, Reja, Jana z Czarnolasu i Mickiewicza, łącznie ze studjum nad jego genealogją a wreszcie monumentalna „*Bibliographia polonica saeculorum XV at XVI*“ oraz współpracownictwo stałe a owocne w wydawnictwach „Biblioteki zapomnianych poetów i prozaików polskich XVI—XVIII w.“. Nakoniec, program wydawniczy ś. p. Teodora Wierzbowskiego dojrzał w kierunku przedsięwzięć niezwykle już poważnych a rozległych, którym miał on poświęcić nakład pracy iście benedyktyńskiej. Po ogłoszeniu czterotomowej publikacji „Uchanceianów“ podjął zmarły dwa wielotomowe wydawnictwa, stanowiące największą jego zasługę naukową. Pierwsze z nich to „*Komisja Edukacji Narodowej*“ i jej szkoły w Koronie (1775—1794), drugie to „*Matricularum Regni Poloniae Summaria*“ — Publikacja aktów Komisji Edukacyjnej otworzyła przed światem naukowym polskim możność bliższego zapoznania się z działalnością tej instytucji zasłużonej, a pracowite registry Metryki Koronnej uprzy-